

Azonosító
jel:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2022. május 2.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

minden vizsgázó számára

2022. május 2. 9:00

Időtartam: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Fontos tudnivalók

Ossza be a 240 percet úgy, hogy minden feladatra legyen elég ideje!

Alaposan olvassa el a feladatokat, kérdéseket, szempontokat!

Bátran fogalmazzon meg önálló véleményt, ahol azt kéri a feladat!

Írásait gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

A költői-írói helyesírás átvétele saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor ügyeljen arra, hogy *A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása* alapján írja az adott szót!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazásoktól!

Ha a megoldott feladatokban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót / szavakat húzza át, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig írja le újra!

Eredményes munkát kívánunk!

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget és válaszoljon a kérdésekre!

Vörös Imre: A kert-motívum típusai a felvilágosodás korának irodalmában (részlet a Bevezetésből)

1. A civilizáció történetének számos korszakára érvényes az a tétel, amelyet Roland Mortier a 18. század kapcsán szögez le, s amely szerint az általa tanulmányozott időben a kert nem csupán a kellemes, szép környezet funkcióját látta el, hanem ugyanakkor szimbólum is volt. Ahogy az építészet a maga sajátos eszközeivel ki tudja fejezni egy-egy művelődéstörténeti periódus (például a „lángoló gótika”) világképét, ugyanúgy a kertművészet is. Közhelynek számít, hogy a 17. századi francia parkok áttekinthető, mértani formái a világ jelenségeit észszerűen elrendezni kívánó racionalizmus szemléletének felelnek meg, egyúttal pedig az abszolút monarchia tökéletesnek vélt rendjét jelképezik. Ezzel szemben az „angol” kertstílus 18. századi elterjedése az egyéni ember és a természet közvetlen viszonyát előtérbe állító polgári eszmékkel és a szentimentalizmus térhódításával függ össze.

A kert azonban nemcsak a maga valós megjelenésével hordozhat szimbolikus tartalmat, hanem az irodalmi művek motívumaként is. A kettő szoros kapcsolatban áll egymással. [...]

2. A kert-motívum néhány fő típusa

a) *A sorskert (élet- és halálkert)*

Legismertebb példája az Édenkert. Ez az embernek a teremtett kozmosz rendjében elfoglalt helyét szimbolizálja: bekerített voltával védettséget jelent, zavartalan uralkodást a többi élőlény felett, az embernek és a természetnek ősi harmóniáját, egyszóval – az életfa által is jelképezett – háborítatlanul boldog életet. Az Édenkert azonban a bűnbeesésnek a helye is, tiltott gyümölcsének elfogyasztásából halál származik. Ennek a kettős jelképnek a továbbvitelét jelenti az a népköltészetben is felbukkanó hagyomány, amely szerint Jézus keresztjét a paradicsomi termőfából ácsolták, sőt, a gyermek Jézus bölcsője is a „Paradicsom kő kertjében” ringott. Ami az újszövetségi szenvedéstörténetet illeti, érdekes, hogy a négy evangélista közül a többiek által „major”-ként említett Getszemánit egyedül a szimbólumok iránt legfogékonyabb János nevezi „kert”-nek, s kizárólag ő említi meg, hogy Jézus sírja – egyúttal pedig föltámadásának színhelye – ugyancsak egy, a Golgota közelében lévő kertben volt: a passió és a föltámadás története így nála kerttől kertig ível. Az életnek és a halálnak ez a dialektikája érvényesül a görög mitológiában a Heszperidák kertjében is, amelynek almafája közvetlenül az alvilág bejáratánál áll. Árgirus kertje szintén egyszerre jelképezi az élet gyönyörűségét és a boldogság elvesztését, a halált. A kiűzetéssel az Édenkert elérhetetlenné válik, a Genézisben kerubok őrzik bejáratát. Paolo Santarcangeli szerint a kert építésében azóta is mindig a Paradicsom utáni vágyakozás fejeződik ki.

b) *A szerelem kertje*

Az Árgirus-história első részének színhelye azonban nem csupán sorskert, hanem ugyanakkor egy másik, talán még gyakoribb kert-motívumnak a példája is, amelyet Voigt Vilmos *a szerelem kertjének* nevez. A szerelmesek találkozásául szolgáló „nyájas hely”-ről, a vergiliuszi „locus amoenus”-ról általa elmondottakat ezúttal csupán egy mitológiai összefüggéssel egészítenénk ki. Platon *A lakomában* azt írja, hogy Erósz (a Szerelem) Aphrodité születésének napján Zeusz kertjében fogant. [...]

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

A sorskertnek és a szerelem kertjének az összekapcsolódása nemcsak *Árgirus históriájában* fordul elő, hiszen a szerelem gyakran magának az életnek a szimbóluma, elmúlása pedig a halállal analóg. Mind a zsidó, mind a keresztény hagyomány misztikus értelmet tulajdonít például az *Énekek énekének*, s így benne a mátkát jelképező, illetőleg a vele való találkozás színhelyéül szolgáló kertet a sorskert típusába helyezi át. A középkori virágszimbolikában is megfigyelhető egy bizonyos átcsapás, amikor a latin nyelvű himnuszok kedvelt – s a kolostorkertekben termesztett – virágai a lovagvilág szerelmi költészetének motívumkincsébe kerülve, elvesztik vallási jelentésüket. A *Rózsa-regény* már egy ilyen értelemben felfogott kertről szól.

c) *A mulatókert*

Idősebb Pliniusnál az olvasható, hogy az első athéni házikertet Epikurosz filozófus létesítette. Epikurosz kertje fogalommá vált, az élet mértékkel való, bölcs élvezetének jelképévé. A sorskerttel ellentétben semmiféle transzcendens tartalma nincs. A kerítés a világ bajait, a politikai élet viharait is kívülrekeszti. Az ide visszavonuló, gondosan megválogatott baráti társaságot azonban nem a mindenről való lemondás jellemzi, hanem éppen az, hogy zavartalanul tud hódolni a vidám lakomáknak, a túlzásba nem vitt ivászatnak és a művelt beszélgetésnek. A humanista társaséletnek ugyancsak kedvelt színtere az effajta mulatókert, s hagyományai később, mindenekelőtt a reneszánsz világképpel számos analógiát mutató, a földi élet szépségét és örömét kereső rokokónak az időszakában is elevenek maradnak.

d) *A sztoikus megnyugvás kertje*

Az előbbivel nem tévesztendő össze az az ugyancsak visszavonultságot jelképező kert-motívum, amelynek alapja azonban nem az epikurosi, hanem a sztoikus filozófia. Itt már nem a víg társaséletnek egy, a természethez közelebb vitt formájáról van szó, hanem a társadalomban csalódott, annak hátat fordító, egyéni boldogságát (vagy súlyosabb esetekben csupán vigasztalódását) a mezei és a kerti munkában kereső ember magatartásáról. Ezt a típust *a sztoikus megnyugvás kertjének* nevezhetjük [...] Horatius szállóigévé lett sorára is utalva: „Boldog, ki köznapok zajától távol él”. [...] A sztoikus bölcs visszavonultsága egyébként nem mentes a rejtett, belső ellentmondásoktól. A legsúlyosabb ezek közül az individualisztikus boldogságkeresésnek és a sztoicizmus erényességre való törekvésének a konfliktusa. Úgy is fogalmazhatnánk: vajon milyen mértékű elzárkózást jelenthet a kertbe való visszavonulás? A természetbe történő panteisztikus beleolvadáshoz vezet-e, vagy sikerül-e valamilyen formában összeegyeztetni az egyedüllét kultuszát és a közösséggel való kapcsolatot?

3. Mi a közös a kert-motívumnak általunk felsorolt négy típusában? Az, hogy kilépést jelentenek az időből mint a történelem közegéből. Ez a kilépés többféle lehet: vagy a jelenvaló pillanat boldogságának élvezése a szerelem kertjében és a mulatókertben, vagy a természet időtlenségébe (illetve az időtlenséggel ilyen szempontból egyenértékű ciklikus idejébe) való belemerülés a sztoikusok esetében, vagy pedig az idő felett állónak tartott hatalmakkal való találkozás egy transzcendens világot jelentő, életet, halált (gyakran mindkettőt) szimbolizáló sorskertben. Nem véletlen, hogy a Genezis szerint a viszontagságos emberi történelem a kertből való kiűzetéssel kezdődik.

Forrás: Vörös Imre (1983): A kert-motívum típusai a felvilágosodás korának irodalmában. *Irodalomtörténet* 15. (65). évf. 1. sz. 1–7. Módszertanilag indokolható célból a feladathoz igazított szöveg.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Vörös Imre tanulmányának 1. bekezdésében azt állítja, hogy a kertművészet is ki tudja fejezni egy-egy művelődéstörténeti korszak világképét.

Egészítse ki a táblázatot oly módon, hogy táblázata szemléltesse a szerző állítását!

FRANCIA PARKOK	ANGOL KERTEK
17. század	18. század
az abszolút monarchia tökéletesnek vélt rendjét jelképezik	a polgári eszmék térhódítását mutatják

2 pont

4. Az ókeresztény irodalom kiemelkedő alkotása Szent Ágoston *Vallomások* című műve.

a) Jellemezze a vallomás műfaját két sajátossággal!

- _____
- _____

2 pont

b) Miért a kerti jelenet a mű leghíresebb része? Mi történik az elbeszélővel a kertben?

- _____

1 pont

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

5. Két stílusirányzat jellemző jegyeit olvashatja az alábbiakban. Mindegyik irányzat irodalmában gyakori a kert-motívum megjelenése.

a) Azonosítsa a stílusirányzatokat az adott jellemzők alapján!

A stílusirányzat neve	A stílusirányzat jellemzői	A választott szöveg betűjele
	érzelmi hatáskeltés, dekorativitás, intimitás, könnyed játék, kecsesség, formai virtuozitás, apró részletek kidolgozása, miniatűr képek, virág- és madármotívumok, harmóniaérzet	
	mellérendelő mondatszerkesztés, szín- és anyagnévi jelzők halmozása, ritka, burjánzó növényzet, kígyózó ornamentika, színpadszerű díszítettség, álomszerűség, átlirizált természet	

b) Az alábbi szövegrészletek közül melyik kapcsolódik a fenti stílusirányzatok valamelyikéhez? Írja be a táblázatba a megfelelő szöveg betűjelét! (Egy idézet betűjelét nem kell felhasználnia.)

A) „Kábító virágillat csapott meg. A kerítés megett kert volt; nem nagyobb, mint egy kis szoba. A talaja körülbelül a derekunk magasságáig fel volt töltve. És tele az egész kert virággal. Sajátos növényvilág tenyészett itt. Hosszú szárú, kürt alakú virágok, amelyek szirmai mintha fekete bársonyból volnának. A sarokban liliombokor, óriási kelyhű fehér liliomokkal megrakodva édes illatot, amelyet szagolva az ember azt hiszi, elakad a lélegzete. A kert közepén egy csomó bíborpiros, kövér virág terpeszkedett.”

B) „Élek, s ez ritka alkalom.
A fény kisujjnyi, tört fehér
sugár a kerti asztalon.
Tán megjössz, mire körbeér.

E nyári kert az árnyaké.
Nyugodt ez így ma. Gondolom.
A fény, akár az árpalé
szivárog át a lombokon.”

C) „Az aranyos felhők tetején lefestve
Mosolyog a híves szárnyon járó estve;
Melynek új balzsammal biztató harmatja
Cseppecskéit a nyílt rózsákba hullatja.
A madárcák meghült fészkeknek szélein
Szunnyadnak búcsúzó nótájok rendjein.”

2 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

**6. Egészítse ki a hiányos szövegeket a hozzájuk kapcsolódó versrészletekre vonatkozóan!
A b) feladat megoldásában a bevezető tanulmány is segít.**

- a) „Csöndes fészket zöld lomb árnyán,
Hova múzsám el-elvárnám,
Mely sajátom;
Benne én és kis családom.

Munkás, vidám öregséget,
Hol, mit kezdtem, abban véget...
Ennyi volt csak;
S hogy megint ültessek, oltsak.”

Arany János költészetének egyik jellemző motívuma a kertészkedés. Az adott versrészletben a független nyugalomhoz az otthon, a család toposza, a/az _____ kapcsolódik; az alkotás, a bíbelődés vágyára pedig a/az _____ igei metaforák utalnak.

2 pont	
--------	--

- b) „Kertészkedem mélán, nyugodtan,
A fák sebeit kötözöm;
Halotti ének csap fülembe...
Eh, nékem ahhoz mi közöm!
Nem volt rokon, jó ismerős sem;
Kit érdekel a más sebe?
Elég egy szívnek a magáé,
Elég, csak azt köthesse be.”

A *Kertben* című vers a lírai én _____ magatartását tükrözi. Ez a visszavonultság azonban nem mentes belső ellentmondásoktól: össze lehet-e egyeztetni a/az _____

?

2 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

- c) „...s mint egykor a régi hűs verandán
a béke méhe zöngne, míg hűl a szilvalekvár,
s nyárvégi csönd napozna az álmos kerteken...”

A kert idillikus toposzát fájdalmassá teszik a feltételes módú igék: _____.

A melléknévi metafora: _____ és a megszemélyesítés:
_____ a vers első (itt nem olvasható) részével ellentétes,
emberi, értéktelített világot festenek.

3 pont

7. A kert gyakran a tökéletesség szimbólumaként jelenik meg a művészetekben, a mesehősök kalandjai azonban más helyszíneken játszódnak. Ön szerint mi ennek az oka? Nevezzen meg két indokot!

- _____
- _____

2 pont

8. A népköltészetben gyakori a *kert* szavunk megjelenése névutós szerkezetekben: *kert mellé*, *kert alatt*. Ön szerint mi a közös jelentése az alábbi két népdalban a kiemelt névutós szerkezeteknek?

Gyere, babám, a **kert mellé**,
Feküdjünk le egymás mellé,
Hadd nézzem ki a szemedből,
Szeretsz-e tiszta szivedből.

A gyulai **kert alatt**, **kert alatt**
Barna legény rozmaringot arat.
Én vagyok a rozmaring kévekötője,
Barna legény igaz szeretője.

1 pont

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

9. Az alábbi irodalmi dominón nem pöttyök szerepelnek, hanem az irodalommal kapcsolatos kifejezések, fogalmak, idézetek. Keresse meg az összeillő párokat, majd rakja sorrendbe a dominókat úgy, hogy az 1. dominó jobb oldala az utána következő dominó bal feléhez illeszkedjen. Ügyeljen arra, hogy az utolsó dominó jobb oldala és az első dominó bal oldala kapcsolódjon egymáshoz!

1. dominó

Tündérhon	hexameter
-----------	-----------

2. dominó

„s halált hozó fű terem gyönyörűszép szívemen.”	elégia
--	--------

3. dominó

groteszk	<i>Szép Szó</i>
----------	-----------------

4. dominó

„Elhull a virág, eliramlik az élet”	kétszintes drámamodell
--	---------------------------

5. dominó

ecloga	egypercesek
--------	-------------

Adja meg a dominók sorrendjét!

1. dominó ____ dominó ____ dominó ____ dominó ____ dominó

4 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

10. Berzsenyi Dániel és egyik késeinek nevezhető 20. századi utóda, Rónay György különös hangulatú párbeszédet folytat a közelítő télről.

a) Írjon dialógust a versrészletekből vett idézetek felhasználásával! Mindkét lírai én legalább kétszer szólaljon meg! A szöveg megszerkesztésekor jelölje a párbeszéd formát!

Berzsenyi Dániel: *A közelítő tél* (részlet)

„Hervad már ligetünk, s díszei hullanak.
Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.
Nincs rózsás labirinth, s balzsamos illatok
Közt nem lengedez a Zefír.

Nincs már szimfonia, s zöld lugasok között
Nem búg gerlice...”

Rónay György: *A közelítő tél* (részlet)

„Hervad már? Nem: a kert még csupa nyár. Lobog
két sárga dáliánk. Nincs ugyan annyi dal,
de hajnalonta még egy-egy sárgarigó
rikolt, s búgnak a vadgalambok.”

2 pont	
--------	--

b) Hogy nevezzük azt a jelenséget, amikor irodalmi szövegek párbeszédbe lépnek egymással, amikor egy szöveg ténylegesen jelen van egy másik szövegben?

1 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

11. Voltaire regényében a kert többféleképpen értelmezhető szimbólum. Ennek megfelelően a „műveljük kertünket” befejezés is több értelmezési lehetőséget kínál. Mutasson be két eltérő értelmezést a regény egésze alapján! Ügyeljen mondatai nyelvi minőségére is!

„De azt is tudom, mondá Candide, hogy művelni kell kertünket. – Igazad van, mondá Pangloss, mert midőn az ember az Éden kertjébe bocsáttatott, azért bocsáttatott be oda, *hogy művelje azt*, hogy dolgozzék s ez azt bizonyítja, hogy az ember nem tétlenségre született. – Dolgozzunk minden okoskodás nélkül, mondá Martin, ez az egyetlen mód, mellyel az életet elfogadhatóvá tehetjük. [...] Igazad van, mondá Candide, de most fogjunk munkához: műveljük kertünket.”

- _____

- _____

4 pont	
--------	--

12. A *Csongor és Tünde* című drámai költemény az emberi lét alapvető kérdéseire keresi a választ. A mű elején az alábbi szerzői utasítás olvasható:

*(Kert. Középett magányosan virágzó tündérfa
áll, alatta MIRÍGY kötözve ül. CSONGOR jó.)*

a) Milyen toposzok jelennek meg már a szerzői utasításban?

1 pont	
--------	--

b) A kerttípusok jellemzői alapján melyik kerttípusba sorolja Csongor kertjét? Miért? Válasza megfogalmazásában építhet Vörös Imre tanulmányára. Akár idézettel, akár saját szavaival is megfogalmazhatja választát.

1 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

c) Hogyan segített az előző, b) feladat megoldásában a tanulmány, holott nem említette a *Csongor és Tünde* című művet?

1 pont	
--------	--

d) Csongor útjának kezdő- és végpontja a kert. A főhős visszatér saját kertjébe, ahonnan elindult. Mit jelképez ez a körkörös szerkezet?

1 pont	
--------	--

13. Kinek a „kertjében” járunk? Adja meg a költő teljes nevét és a mű címét!

- a) „Kertész leszek, fát nevelek,
kelő nappal én is kelek,
nem törődök semmi mással,
csak a beojtott virággal.”

A szerző teljes neve: _____ A mű címe: _____

1 pont	
--------	--

- b) „Sehol se vagy. Mily üres a világ.
Egy kerti szék, egy kinnfeledt nyugágy.
Éles kövek közt árnyékom csörömpöl.
Fáradt vagyok. Kimeredek a földből.”

A szerző teljes neve: _____ A mű címe: _____

1 pont	
--------	--

40 pont	
---------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

MÚÉRTTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Értelmezze Pilinszky János költeményét! Elemzésében mutassa be, hogy a szerelemről szóló beszéd nyelvi-poétikai eszközei hogyan tudják megjeleníteni a lírai én istenhitét! Térjen ki a költemény szerkezetére, az idősíkok jelentésteremtő szerepére!

Fogalmazása 400–800 szó terjedelmű legyen!

Pilinszky János: Örökkön-örökké

Várok, hogyha váratsz, megyek, ha terelsz,
maradék szemérmem némasága ez,
úgyse hallanád meg, hangot ha adok,
sűrű panaszommal jobb ha hallgatok.

Tűrök és törődöm engedékenyen:
mint Izsák az atyját, én se kérdezem,
mivégre sanyargatsz, teszem szóttalan,
szófogadó szolga, ami hátra van.

Keserűségemre úgy sincs felelet:
minek adtál ennem, ha nem eleget?
miért vakítottál anyi nappalon,
ha már ragyogásod nem lehet napom?

Halálom után majd örök öleden,
fölpanaszlom akkor, mit tettél velem,
karjaid közt végre kisérom magam,
csillapíthatatlan sírok hangosan!

Sohase szerettél, nem volt pillanat,
ennem is ha adtál, soha magadat,
örökkön-örökké sírok amiért
annyit dideregtem érted, magamért!

Végeérhetetlen zokogok veled,
ahogy szorításod egyre hevesebb,
ahogy ölelésem egyre szorosabb,
egyre boldogabb és boldogtalanabb.

(1948)

Forrás: *Pilinszky János összegyűjtött művei.* (1995) Osiris–Századvég, Budapest. 37.
Pilinszky János (1921–1981) Kossuth- és József Attila-díjas költő, író.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalom	5	
Problémaérzékenység	5	
Gondolatmenet	5	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5	
Összesen	20	

Helyesírás	Hibapontok száma a teljes dolgozatban	
	Vizsgapontok	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

			pontszám	
			maximális	elért
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			40	
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg	Tartalom	15	
		Szövegszerkezet	5	
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10	
		Összesen	30	
	Reflektáló szöveg	Tartalom	5	
		Problémaérzékenység	5	
		Gondolatmenet	5	
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5	
		Összesen	20	
Helyesírás			8	
Íráskép			2	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma			100	

dátum

javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg		
	Reflektáló szöveg		
Helyesírás			
Íráskép			

dátum

dátum

javító tanár

jegyző